

„ПЪТЕВОДИТЕЛЯТ" НА ЕРАЗИМ КОХАК*

Богдан Богданов

Отдавна мечтая да мога да представям материите, за които говоря, просто и отворено към живота. Това се случва понякога и знам защо. Успявам да превода на всекидневен език онова, което ми е по-лесно да изкажа в научен говор. Разгръщайки „Пътеводителя“, видях, че Еразим Кохак е осъществил мечтата ми и е изложил същественото, което трябва да знае човек за демокрацията, просто, с ясни тези и лесни за прилагане принципи. Не че въпросите на демокрацията не са заплетени. Но опитът на феноменолог и проповедник е предпазил Кохак от съблазънта да говори за демокрацията като специалист.

Демокрацията е жизнено нещо. Съответно и мисленето за нея е добро, когато е съобразено с жизнени неща като социалното неравенство, бъдещето на оставащите след нас и грижата за заобикалящия ни свят. Кохак казва: „Искам да запазя своята прекрасна страна и за внуците си - а и за внуците на днешните таралежчета.“ Словото не на поет, а на реалист. Наистина реалист, Еразим Кохак обсъжда проблемите на демокрацията във възможно най-широкия контекст, в който тя попада естествено. Това не е лесно. Затова и не са много текстовете в състояние да говорят по подобен въпрос от гледната точка на живота като вътрешно човешко и външно разнообразие. „Пътеводителят“ има сигурно и други образци, но аз се сещам за най-ранния възможен - „Политиката“ на Аристотел, в която, спорейки с Платон, философът убеждава, че добрата държава е множество, а не единство и се състои от различни, а не от еднакви хора.

Подзаглавието на книгата сочи, че текстът е ограничен в опита на чех, живял в Съединените щати, завърнал се в родината и изпълнен с надежди. Оттук и последието, че неговата демокрация не е състояние, а работа заедно с други хора, които имат различни опити. Тази демокрация-множество от демократично мислещи и толерантно настроени хора е проявена и като мислене. Самият „Пътеводител“ е проба от това мислене-съчетаване на допълващи се гледни точки, както демократичното живеене на свой ред се изразява в приближаване на разделени и противопоставени страни - на бедни и богати, на консервативно, либерално и социално настроени политици. Демокрацията е работа и живеене във външна и вътрешна дискусия.

От книгата се научават определени неща. Че има два вида съвременна демокрация - швейцарско-англосаксонската, за която е Кохак, и френската. Първата разбира народа като множество, като „ние“, в което отделният човек не е подчинен на общо „аз“, докато втората развива този мистичен субект, а заедно с него и национализма. Кохак е категоричен - демокрацията не може да бъде национална, доброто ѝ разбиране се върти около формулата „самоуправление на всички“ или „отговорност, уважение, добра воля“. Демокрацията е мъчно, но постижимо нещо, постоянно промъкване между Сцила и Харибда, живеене с много

---

* Еразим Кохик. Пътеводител по демокрация. С. 1999, с. 5-6.

информация и сложни формули като тази за ограничения суверенитет. Демокрация означава да не се мисли в чисти антитези и опозиции.

Силата на словото на Кохак е в това, че произведените от него и свързани в естествен ред формули, обясняващи какво е демокрация, не са предназначени за специалисти, независимо че стават и за тях, а за всеки човек, готов да се опре на принципа, че съществуваме заедно с други хора в един свят на постоянно изстъпващо пред нас чуждо и различно. Демокрацията е синоним за практикуването на промяна, налагано ни от принципната човешка откритост към другото.

Това мога да кажа за тезата на Еразим Кохак, освен може би още по-краткото - мъдра теза и прекрасна книга.